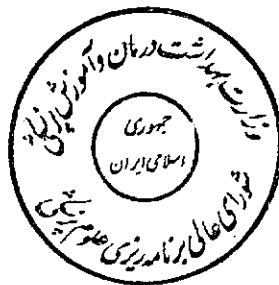

فصل اول

برنامه آموزشی رشته مدیریت پرستاری در مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته

بر اساس آمار رسمی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی تعداد بیمارستان های کشور نزدیک به ۸۵۰ بیمارستان برآورد شده است و در حال حاضر حداقل ۱۳ هزار پست سازمانی مدیریت پرستاری (شامل رده های مختلف مدیر پرستاری، سوپروایزر بالینی و آموزشی و سرپرستار) در ساختار رسمی بیمارستان ها وجود دارد.

برنامه ریزی، ایجاد، اداره و توسعه مراکز بهداشتی، درمانی و توانبخشی، بالخصوص بیمارستان نیازمند بهره گیری از متخصصان از جمله: افراد با تجربه در زمینه مدیریت پرستاری است. افرادی که علاوه بر دانش مدیریت در زمینه عمومی دارای اطلاعات لازم در مدیریت اختصاصی واحدهای مختلف بیمارستانی، استانداردهای بیمارستانی، کاربرد کامپیوتر در مدیریت، روابط درون بخشی و برون بخشی بیمارستان، ارزیابی مراقبت های پرستاری، برنامه ریزی و مدیریت راهبردی در پرستاری و نظام سلامت؛ قدرت ایجاد تغییر و تطبیق آن را با نیاز های سلامت جامعه دارا هستند.

بی شک یکی از مهمترین دلایل بروز مشکلات موجود در نظام سلامت، نبود مدیریت قوی و توانمند است. مدیریتی که بتواند با تکیه بر دانش و تجربه لازم از امکانات موجود، بالاترین بهره وری ممکن را داشته باشد، رضایت کارکنان و بیماران را تأمین کرده و بهترین خدمات را در کمترین زمان ارائه دهد. امروزه چنین مدیریتی نیاز به دانش تخصصی دارد.

رشته مدیریت پرستاری، با آموزش دروس مدیریت و تطبیق آن با مراقبت های پرستاری، آنها را در نحوه اداره واحد پرستاری و پرستاران توانمند می کند. امروزه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به اهمیت رشته مدیریت پرستاری و نیاز جامعه به دانش آموختگان آن پی برده است؛ به گونه ای که در برنامه اعتباربخشی مصوب آن وزارت؛ اصلی ترین شرط احراز رده های مختلف مدیریت پرستاری، دارا بودن حداقل مدرک کارشناسی ارشد در مدیریت پرستاری است. در واقع، در ساختار کنونی مدیریتی نظام سلامت کشور؛ بیمارستان ها و کلیه مراکز بهداشتی درمانی؛ به فارغ التحصیلان این رشته در مقطع کارشناسی ارشد نیاز دارند.

به همین دلیل، موضوع مدیریت پرستاری که تاکنون به صورت یکی از شاخه های اصلی پرستاری بوده است، در حال حاضر به صورت یک رشته مجزا برنامه ریزی شده است.

ضرورت تدوین این رشته در شصت و سومین جلسه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی مورخ ۹۵/۳/۹ به تصویب رسیده است.

عنوان و مقطع رشته به فارسی و انگلیسی:
کارشناسی ارشد ناپیوسته رشته مدیریت پرستاری

Nursing Management (M.Sc)

تعریف رشته:

مدیریت پرستاری رشته ای است که دانشجویان آن جهت ایفای نقش های سیاست گذاری، مدیریت و رهبری در سطوح مختلف پرستاری در نظام سلامت توانمند می شوند. دانش آموختگان این رشته، بکارگیری فنون مدیریت و رهبری جهت ارتقاء کیفیت خدمات پرستاری بالینی و بهداشتی در راستای استانداردهای ملی، منطقه ای و بین المللی خواهند بود.

- دارا بودن مدرک کارشناسی پرستاری اخذ شده از داخل یا خارج از کشور مورد تایید وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

- پذیرش در آزمون ورودی مطابق با ضوابط و مقررات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
- داشتن حداقل ۲ سال سابقه کار با مدرک کارشناسی پرستاری در عرصه های بالینی با تایید معاونت درمان دانشگاه مربوطه

تاریخچه و سیر تکاملی دوره در جهان و ایران:

همگام با توسعه دانش و تکنولوژی و نیاز به اعتلاء خدمات در نظام سلامت و رفاه اجتماعی، دوره کارشناسی ارشد رشته مدیریت پرستاری در بیشتر دانشگاه های معتبر دنیا نظیر **UCLA, Houston, Johns Hopkins** و **Maryland** دایر گردید.

در ایران در سال ۱۳۵۴، برنامه های آموزشی کارشناسی ارشد ناپیوسته پرستاری با دو شاخه اصلی "مدیریت خدمات پرستاری" و "آموزش پرستاری"، هر کدام با چهار گرایش تحت عناوین "پرستاری داخلی جراحی"، "پرستاری کودکان"، "روان پرستاری"، و "پرستاری بهداشت جامعه"؛ که در کمیته ای توسط پیشکسوتان پرستاری تهیه و تدوین گردیده بود با حمایت وزارت علوم و آموزش عالی به تصویب رسید و سپس به مراکز آموزش عالی پرستاری شامل دانشگاه ملی سابق (شهید بهشتی)، مرکز پزشکی ایران، انستیتو عالی پرستاری فیروزگر و انستیتو روانپزشکی ایران مجوز پذیرش دانشجو داده شد.

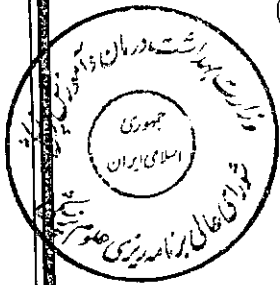
با پیروزی انقلاب اسلامی و بازنگری برنامه های کارشناسی ارشد پرستاری یاد شده، در سال ۱۳۶۱ مجوز ادامه آموزش برنامه ها، به موسسات فوق الذکر و دانشگاه تربیت مدرس اعطا گردید و پس از تشکیل دانشگاه های علوم پزشکی در سال ۱۳۶۵، به ترتیب مجوز دوره های کارشناسی ارشد ناپیوسته پرستاری به دانشکده های پرستاری (طبق درخواست) در سراسر کشور داده شد.

جایگاه های شغلی دانش آموختگان:

- مراکز بهداشتی، درمانی و توانبخشی (بیمارستان ها، کلینیک ها، مراکز جراحی محدود، شبکه های بهداشت)
 - مراکز مشاوره و خدمات پرستاری در منزل
 - مراکز تحقیقاتی و آموزشی در پرستاری
 - کلیه مراکزی که در آن خدمات پرستاری در سطوح مختلف پیشگیری ارائه می شود.
- فلسفه (ارزش ها و باورها):

در تدوین این برنامه بر ارزش های زیر تأکید شده است:

- انسان به عنوان جانشین خدا، دارای شأن، کرامت، قداست، حرمت و منزلت والایی بوده و سلامت از حقوق اساسی اوست، لذا انسان سالم محور توسعه پایدار است و مدیریت سلامت انسان از اولویت هاست.
- اعتقاد به مرجعیت علمی و تلاش در جهت دستیابی به قله های دانش و خردورزی در پرستاری از ارزش های نهادینه این حیطه است.
- سلامت محوری و عدالت در ارائه خدمات ایمن و با کیفیت، اولویت اصلی در تدوین این برنامه است.
- حفظ و گسترش ارزش های اخلاقی در نظام سلامت در راستای تأمین، حفظ و ارتقای حقوق مددجویان مدنظر قرار گرفته است.
- برنامه های آموزش پرستاری در این مقطع به منظور تربیت افراد در راستای رشد، خلاقیت، ابتکار، شایستگی، خودباوری و دانش پذیری است.
- آرمان این برنامه آموزشی تقویت روحیه یادگیری مادام العمر و خودآموزی و همکاری و تعامل جمعی است.

- استفاده از فنون و روش‌های جدید آموزشی جهت دستیابی به اهداف تعیین شده، مورد تاکید این برنامه است.
- دانش آموختگان این مقطع از توانمندی‌های بالقوه خود در جهت قضاوت، رشد و شکوفایی حرفه پرستاری و اخلاق انسانی بهره برده و در جایگاه خود افرادی مسئول، کارآمد و اثربخش خواهند شد.

چشم انداز (دورنما):

- در بیست سال آینده، رشته مدیریت پرستاری متناسب با استانداردهای آموزشی جهان رشد کرده و نیاز نظام سلامت کشور را به مدیران پرستاری با مهارت‌های ادراکی (Conceptual)، انسانی (Humanistic) و فنی (technical) تا حدود زیادی مرتفع خواهد ساخت.
- نظام سلامت کشور در رابطه با این رشته از لحاظ تولید دانش مرتبط، عملکرد مبتنی بر شواهد و ایمنی و کیفیت خدمات پرستاری، و مرجعیت علمی در این رشته در زمره کشورهای مطرح منطقه خواهد شد.

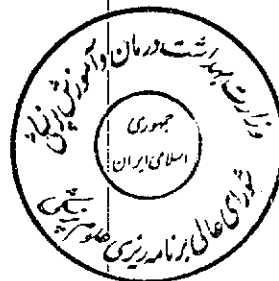
رسالت (ماموریت):

- رسالت این دوره تربیت مدیران پرستاری عالم، توانمند، متعهد، اخلاق مدار، مسئولیت پذیر و پاسخگو جهت ایفای نقش‌های مدیریت و رهبری در سطوح مختلف پرستاری است که با تلفیق علم و هنر مدیریت منجر به ارتقاء کیفیت خدمات پرستاری شوند.

اهداف کلی رشته:

اهداف کلی برنامه به شرح زیر است:

- تربیت نیروی انسانی کارآمد و متخصص به منظور ارتقاء خدمات آموزشی، پژوهشی و بهبود مدیریت کیفی ارائه خدمات پرستاری در سطوح و مراکز مختلف نظام سلامت
- ارتقاء عملکرد حرفه ای پرستاری
- کمک به بهبود اقتصاد سلامت و رشد و بهره وری در ارائه خدمات پرستاری
- پیامدهای مورد انتظار از دانش آموختگان :
- دانش آموختگان این دوره قادر خواهند بود:
- برای ارائه خدمات پرستاری به گروه‌های هدف متناسب با نیازهای آنان برنامه‌ریزی کنند.
- نیروی انسانی پرستاری مورد نیاز مراکز بهداشتی درمانی را بصورت علمی و کاربردی برآورد نمایند.
- به منظور ارتقا کیفیت مراقبت‌های پرستاری در مراکز خدمات بهداشتی درمانی بر عملکردها و فرآیندهای کاری کنترل و نظارت داشته باشند.
- اخلاق حرفه‌ای و روابط و مناسبات انسانی را توسعه دهند.
- الگوهای ارتقای کیفیت خدمات پرستاری را متناسب با نظام سلامت کشور توسعه و اجرا نمایند.
- به آموزش و تربیت نیروی انسانی متبحر در مدیریت و اداره مراقبت‌های پرستاری در مراکز بهداشتی درمانی بپردازند.
- پژوهش‌های کاربردی، میدانی و فناورانه مرتبط با خدمات سلامت را در حوزه پرستاری به اجرا درآورده و توسعه دهند.

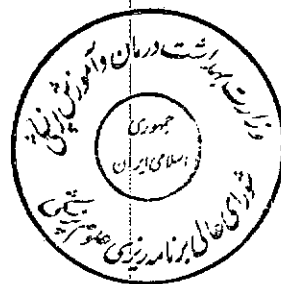

دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی
نقش‌های دانش‌آموختگان در جامعه:

دانش‌آموختگان این دوره آموزشی می‌توانند در سازمان‌های مربوط به نظام سلامت در بیمارستان‌های عمومی، تخصصی، درمانگاه‌ها و کلینیک‌ها، در نقش‌های مدیریت و رهبری، آموزشی و پژوهشی، به عنوان مدیران ستادی پرستاری، سرپرستار، سوپروایزر بالینی و آموزشی، مدیر واحدهای پرستاری و دفاتر پرستاری دانشگاه‌ها مشغول به کار شوند. لذا وظایف حرفه‌ای دانش‌آموختگان در هر یک از مشاغل به شرح زیر است:

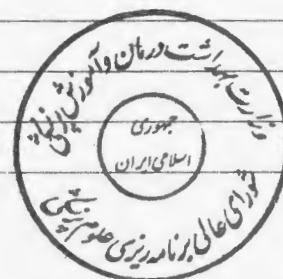
وظایف حرفه ای:

- مشارکت در تدوین و اجرای برنامه راهبردی پرستاری کشوری در حوزه مدیریت مربوطه با بهره‌گیری از تعاملات افقی و عمودی بین بخشی
- برنامه‌ریزی برای پروژه‌های ارتقا کیفیت خدمات پرستاری و نظارت بالینی در عرصه‌های مرتبط در نظام سلامت
- بررسی و ارزشیابی عملکرد حرفه‌ای کارکنان پرستاری
- کنترل و ارتقاء سطح کیفی خدمات ارائه شده به مددجویان
- رهبری و هدایت نیروی انسانی پرستاری
- مدیریت مراکز پرستاری خصوصی و مراکز مشاوره مراقبت پرستاری در منزل
- مشارکت در ارتقای کیفیت شرایط محیطی و انسانی مراکز بهداشتی درمانی جهت بهبود خدمات
- مشارکت در سیاست‌گذاری سلامت در سطوح مختلف
- توانمندسازی کارکنان واحد پرستاری بیمارستان‌ها، مراکز بهداشتی، درمانی و توانبخشی
- جذب پرستاران به ویژه نخبگان این حرفه و اتخاذ تدابیری جهت نگهداری و ایجاد انگیزه در آنان
- ارتقای سطح دانش، نگرش و مهارت ارائه‌دهندگان خدمات پرستاری در حیطه‌های تخصصی
- ایفای نقش مشورتی درون، بین و برون بخشی در سازمان‌های بهداشتی، درمانی و توانبخشی
- مشارکت در تدوین دستورالعمل‌ها، بسته‌های آموزشی، اعتباربخشی و ارتقای مهارت‌های پرستاران و دانشجویان پرستاری
- مشارکت و همکاری در ارائه آموزش به رده‌های مختلف پرستاران، دانشجویان و مددجویان
- طراحی، اجرا و ارزشیابی پژوهش‌های مبتنی بر شواهد در حیطه پرستاری
- تعیین اولویت‌های پژوهشی در جهت ارتقای کیفیت خدمات پرستاری
- نهادینه کردن رویکرد مبتنی بر شواهد در پرستاری
- زمینه‌سازی برای انجام تحقیقات کاربردی پرستاران پژوهشگر در عرصه‌های مرتبط در نظام سلامت
- همکاری و هماهنگی با تیم‌های تحقیقاتی در نظام سلامت
- مشارکت در تولید ابزارهای پژوهشی و شاخص‌های کیفیت مراقبت
- ترجمان، انتقال و مدیریت دانش در راستای توسعه و ارتقای سطح کیفی خدمات بهداشتی، درمانی و توانبخشی

دبیرخانه شورای عالی برنامه ریزی علوم پزشکی
توانمندی ها و مهارت های اصلی مورد انتظار:

ردیف	توانمندی	کد/کدهای درس/تعداد کارگاه
۱	ارتباطات مؤثر	۰۶-۰۹-یک کارگاه در نیمسال اول
۲	تعامل بین بخشی- هماهنگی - کار تیمی	۱۳-۱۲-۰۰۶
۳	فن مذاکره و حل تعارض (مدیریت تعارض)	۱۳-۰۹-۰۰۶
۴	آموزش بیمار و همراه بیمار	۰۴-۱۰-یک کارگاه در نیمسال اول
۵	پژوهش و نگارش مقاله علمی	۰۱-۰۲-۰۳-۰۴-دو کارگاه در نیمسال دوم
۶	تفکر سیستمی و نقاد	۰۴-۰۵-۰۶-۱۲-۰۸-۱۱-۱۴
۷	حل مسئله	۰۵-۰۶-۰۷-۰۸-۱۲-۱۴
۸	تدوین برنامه راهبردی	۰۵-۰۷-۰۸-۱۲
۹	تدوین برنامه عملیاتی	۰۵-۰۷-۰۸-۱۲
۱۰	تهیه و تدوین استانداردها، شاخص ها، ابزارهای نظارتی و راهنماهای پرستاری	۰۴-۰۵-۰۷-۱۰
۱۱	مدیریت، تأمین، تعدیل و توزیع نیروی انسانی (توسعه نیروی انسانی برای حال و آینده)	۰۵-۰۸-۱۲
۱۲	توانایی برآورد و محاسبه نیروی انسانی مورد نیاز	۰۵-۰۸-۱۲
۱۳	توانایی برآورد بودجهی مورد نیاز	۰۵-۰۷-۱۱-۱۲
۱۴	طراحی و مدیریت فرآیندهای عملیاتی و مراقبتی	۰۷-۱۱-۱۲
۱۵	پرستاری مبتنی بر شواهد	۰۴-۱۰-۱۱-۱۴
۱۶	مدیریت (طراحی، اجرا و ارزشیابی) دوره های آموزش مداوم و ضمن خدمت کادر پرستاری	۰۶-۰۸-۱۲
۱۷	پایش و نظارت بر کیفیت فعالیت های کادر پرستاری بر اساس شرح وظایف	۰۵-۱۰-۱۱
۱۸	سازماندهی نیروی انسانی بر اساس نیازهای مراقبتی بیماران در حوزه فعالیت	۰۵-۰۷-۰۸
۱۹	سنجش سطح بهره وری خدمات پرستاری	۰۵-۰۸-۱۰-۱۲
۲۰	مدیریت رفتار حرفه ای و عملکرد کارکنان پرستاری	۰۵-۰۸-۰۹-۱۰
۲۱	مدیریت انطباق فعالیت ها با موازین شرعی، اخلاقی و قانونی	۰۴-۰۶-۰۸-۰۹
۲۲	ارزیابی و مدیریت خطر	۰۴-۰۸-۱۰-۱۳-یک کارگاه در نیمسال سوم
۲۳	مدیریت ایمنی شامل ایمنی خود، بیمار و محیط	۱۰-۱۳-دو کارگاه در نیمسال سوم
۲۴	مدیریت بحران	۱۰-۱۱-۱۳
۲۵	مدیریت تغییر	۰۶-۰۸-۱۲-۱۳
۲۶	مدیریت برای حل مشکل در موقعیت های ویژه	۰۴-۰۵-۰۶-۱۱
۲۷	مدیریت زمان	۰۵-۰۶-۰۷-۱۳
۲۸	مدیریت استرس	۰۵-۰۶-۱۱-۱۳-یک کارگاه در نیمسال اول
۲۹	مدیریت خشم	۰۶-۰۹-۱۳-یک کارگاه در نیمسال اول
۳۰	مدیریت ذهن	۰۶-۱۱

۳۱	ارزیابی و مدیریت فناوری‌های نوین در پرستاری	۱۲-۰۸-۰۲
۳۲	کارآفرینی	۱۲-۰۸-۰۶-۰۵
۳۳	مدیریت انتقال دانش	۱۴-۱۱-۰۴
۳۴	تحلیل و نقد اقتصادی نظام سلامت	۱۲-۰۸-۰۷-۰۵

راهنماهای آموزشی:

این برنامه بر راهنماهای زیر استوار است:

- یادگیری مبتنی بر وظایف (Task Based)
- یادگیری تلفیقی (مدرس محور و دانشجو محور)
- یادگیری تلفیقی (حضور و DLN)
- یادگیری مسئله نگر (Problem Oriented)
- یادگیری جامعه‌نگر (Community Oriented)
- یادگیری مبتنی بر موضوع (Subject Directed)
- یادگیری مبتنی بر شواهد (Evidence Based)

روش‌ها و فنون آموزشی:

در این دوره، عمدتاً از روش‌ها و فنون آموزشی زیر بهره گرفته خواهد شد:

- انواع کنفرانس‌های داخل بخشی، بین رشته‌ای و بین دانشگاهی و سمینار
 - بحث در گروه‌های کوچک- کارگاه‌های آموزشی- ژورنال کلاب و ارایه "موردهای مدیریتی (Case Presentation)
 - استفاده از شبیه سازی و تکنیک‌های آموزش از راه دور بر حسب امکانات
 - مشارکت در آموزش رده‌های پایین‌تر پرسنلی
 - یادگیری خود راهبر (Self directed Learning)
 - بازدیدهای علمی از مراکز بهداشتی- درمانی دارای برنامه‌های منحصر به فرد و مدیران موفق
 - آموزش عملی و بالینی (کارگاه آموزشی، انجام پروژه های عملیاتی در حوزه سلامت HSR) در بیمارستان‌ها، مراکز تصمیم- گیری ستادی پرستاری و سایر مراکز ارائه دهنده خدمات بهداشتی، درمانی، آموزشی و پژوهشی
 - بازدید علمی و بررسی ساختارهای سازمان‌ها و نهادهای حرفه ای پرستاری
 - سایر روشها و فنون، برحسب اهداف آموزشی و تصمیم مدرسین
- انتظارات اخلاقی از فراگیران:

انتظار می‌رود که فراگیران موارد اخلاقی زیر را مورد توجه قرار دهند.

- مفاد منشور حقوق بیماران (پیوست شماره ۱) را رعایت نمایند.
- آیین نامه اجرای پوشش Dress Code را رعایت نمایند. (پیوست شماره ۲)
- بر اساس آئین اخلاق پرستاری در جمهوری اسلامی ایران عمل نمایند (پیوست شماره ۳)
- مقررات مرتبط با حفاظت و ایمنی (Safety) بیماران، کارکنان و محیط کار را نظارت و رعایت نمایند. (لازم است این مقررات توسط گروه یا بخش مربوطه تدوین و در اختیار دانشجویان و پرستاران قرار داده شود)
- به استادان، کارکنان، هم‌دوره‌ها و فراگیران دیگر احترام بگذارند و در ایجاد جو صمیمی و احترام‌آمیز در محیط کار مشارکت نمایند.
- در انجام پژوهش‌های مربوط به رشته، نکات اخلاق پژوهش را رعایت نمایند.

در کلیه عملکردهای آموزشی، پژوهشی و مدیریتی خود آداب اسلامی، قوانین و مقررات را رعایت نمایند.

ارزیابی فراگیر: (Student Assessment)

الف- روش ارزیابی

دانشجویان با روشهای زیر ارزیابی خواهند شد.

کتبی

شفاهی

آزمون ۳۶۰ درجه

آزمون تعاملی رایانه‌ای

انجام پروژه های کاربردی

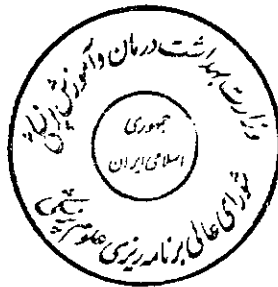
ارزیابی کارپوشه (Port Folio) شامل: ارزیابی کارنما (Log Book)،

نتایج آزمونهای انجام شده، مقالات، تشویقها، تذکرات، گواهی‌های انجام کار و نظایر آن است.

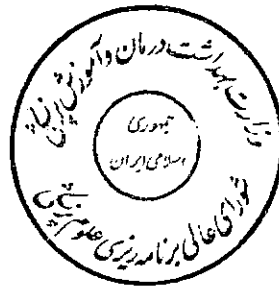
ب- دفعات ارزیابی:

*** دوره‌ای (مستمر)

*** نهایی

فصل دوم
(حداقل نیازهای برنامه)
برنامه آموزشی رشته مدیریت پرستاری
در مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته

حداقل هیات علمی مورد نیاز (تعداد - گرایش - رتبه):

حداقل دارای یک نفر عضو هیات علمی ثابت و تمام وقت در مرتبه دانشجویی و دو نفر عضو هیات علمی ثابت و تمام وقت در مرتبه استادیاری با حداقل سه سال سابقه تدریس و تحقیق در رشته مدیریت پرستاری.

کارکنان مورد نیاز برای اجرای برنامه:

- کارکنان پرستاری ترجیحا دارای مدرک کارشناسی ارشد پرستاری در پست‌های مختلف مدیریتی (مدیر خدمات پرستاری، سوپروایزران، سرپرستاران و مسولین شیفت‌های مختلف) در بیمارستان و مراکز بهداشتی درمانی و توانبخشی

- مدیران در سطوح مختلف در واحدهای ستادی، پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی و در انجمن‌ها و سازمان‌های حرفه ای پرستاری

فضاها و امکانات آموزشی عمومی مورد نیاز:

- کلاس‌های درسی در دانشکده و بیمارستان
- اتاق کارآموزان و کارورزان در بیمارستان
- اینترنت با سرعت کافی
- سالن کنفرانس

فضاها و عرصه های اختصاصی مورد نیاز:

- مراکز بهداشتی درمانی و توانبخشی سرپایی و بستری
- مرکز تحقیقاتی و آموزشی پرستاری
- مرکز مشاوره و ارائه مراقبت‌های پرستاری در منزل
- انجمن‌ها و سازمان‌های علمی و حرفه ای پرستاری
- کلیه سازمان‌ها و موسسات نیازمند به خدمات پرستاری

جمعیت‌های مورد نیاز:

- بیماران، دپارتمان‌ها، بخش‌ها و واحدهای مختلف بیمارستانی
- گروه‌ها و سازمان‌های ارایه دهنده خدمات دولتی بهداشتی، درمانی و توانبخشی
- گروه‌ها و سازمان‌های غیر دولتی (Non- Governmental Organizations) ارایه دهنده خدمات بهداشتی- درمانی و توانبخشی

سایر حیطه های علمی مورد نیاز:

علاوه بر اعضای هیات علمی و کارکنان مورد نیاز جهت اجرای برنامه، گروه آموزشی مربوطه می تواند از همکاری اساتید و مدرسان رشته های ذیل برخوردار گردد:

- مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی
- مدیریت منابع انسانی
- مدیریت، سیاستگذاری و اقتصاد سلامت
- روان شناسی مدیریت و سازمان
- جامعه شناسی
- آمار حیاتی

